

МОДЕЛИРАНЕ НА РАЗПРЕДЕЛЕНИЕТО НА ПЪТНИЦИТЕ В ГРАДСКИЯ ТРАНСПОРТ

Росица Ангелова, Георги Димитров

angelova@vtu.bg, dimitrov_gd@mail.bg

Висше транспортно училище „Тодор Каблешков”

1574 София, ул. „Гео Милев № 158,

БЪЛГАРИЯ

Ключови думи: *обществен транспорт, личен транспорт, математически модел*

Резюме: *Анализира се влиянието на някои фактори върху развитието на обществения и личния транспорт в градовете. За целта са взети пред вид изменението на цените на билетите в градския транспорт и на цените на горивата. При съставянето на равенства, моделиращи скоростта на изменение на пътниците в обществения и личния транспорт е отчетено и влиянието на разширяването на мрежата на обществения транспорт, а също така и подобряването на пътната инфраструктура. С цел определяне ролята на коефициентите в получената системата от обикновени диференциални уравнения са проведени числени експерименти.*

ВЪВЕДЕНИЕ

При съвременното развитие на градовете от съществено значение е ролята на градския транспорт в тях – обществен и личен. По-добрият обществен транспорт спомага за намаляване на личните превозни средства. Това означава намаляване на задръстванията по улиците и булевардите и по-чист въздух. От друга страна повишаването на цените на билетите в градския транспорт и намаляването на цените на леките автомобили, например на колите втора употреба, подпомагат увеличаването на броя на личните превозни средства. Като резултат от по-големия им брой е повишаването на цените на горивата, данъците, застраховките им и разходите за паркиране в градовете. Всичко това следва да стимулира увеличаването на пътниците в обществения транспорт. Така например, съгласно публикувани изследвания на икономисти от френските транспортни служби през март 2012 година [1], използването на някои видове обществен транспорт е до три пъти по-евтино отколкото използването на лични автомобили. Следователно, при правилно организирано движение и подобряване на комфорта, общественият транспорт може да бъде сериозна конкуренция на личните автомобили. Известен факт е, че съществуват сложни взаимоотношения между обществените процеси и развитието на обществения и личния транспорт в градовете [2]. В тази връзка създаването на модели, които да възпроизвеждат и анализират някои страни от тези взаимоотношения, е необходимо и полезно.

В настоящата работа се предлага динамичен модел на разпределението на пътниците в обществен и личен градски транспорт. Вземат се пред вид увеличаването на цените на билетите в обществен транспорт от една страна и от друга – увеличаването на цените на горивата. Освен това, процесът на преразпределението на пътниците зависи както от разширяването на мрежата на обществен транспорт, така и от подобряването на пътната инфраструктура. Затова, при съставянето на равенства, моделиращи скоростта на изменение на пътниците в обществен и личния транспорт, се вземат пред вид и тези фактори. Така се получава система от две обикновени диференциални уравнения. При зададени начални условия, решението на тази система позволява да се проследи разпределението на пътниците в даден интервал от време. В края на работата се привеждат резултати от числени експерименти.

МОДЕЛ НА РАЗПРЕДЕЛЕНИЕТО НА ПЪТНИЦИТЕ

В градски условия, превозването на пътниците се извършва от два вида превозни средства – обществени и лични. Да приемем, че в обществените превозни средства се превозват x броя пътници. За целта всеки от тях заплаща цената на билета. За пътуването си в личните превозни средства y броя пътници заплащат стойността на изразходваното гориво. Ако в началния момент t_0 броят на двете групи пътници е съответно $x(t_0)$ и $y(t_0)$, да въведем променливите

$$\xi(t) = \frac{x(t)}{x(t_0)}, \quad \eta(t) = \frac{y(t)}{y(t_0)},$$

чрез които се определя относителното изменение на броя на пътниците спрямо техния брой в началния момент t_0 . С $a_k(t)$ и $b_k(t)$ да означим влиянието на цената на билетите и стойността на горивото за превозването на един пътник върху производните $\frac{d\xi}{dt}$ при $k=1$ и $\frac{d\eta}{dt}$ при $k=2$. Нека с $c(t)$ и $d(t)$ е означено влиянието върху същите производни съответно на въведените нови маршрути и подобряването на условията в обществен транспорт и на построени нови и обновени пътища върху личния транспорт. Тогава, за определянето на $\frac{d\xi}{dt}$ и $\frac{d\eta}{dt}$ се предлагат следните равенства

$$(1) \quad \begin{aligned} \frac{d\xi}{dt} &= -a_1(t)\xi + b_1(t)\eta + c(t) \\ \frac{d\eta}{dt} &= a_2(t)\xi - b_2(t)\eta + d(t). \end{aligned}$$

Навсякъде функциите $a_k(t)$, $b_k(t)$, $c(t)$ и $d(t)$ приемат положителни стойности. Изборът на тези функции от вида ρt^α отчита реалния факт, че с нарастването на времето t влиянието на всяка от тях върху скоростите на изменение на броя на пътниците нараства.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ЧИСЛЕНИ ЕКСПЕРИМЕНТИ

С цел изясняване на ролята на увеличаването на цената на билетите в обществен транспорт и на цената на горивото върху изменението на броя на пътниците в двата вида градски транспорт (обществен и личен) са проведени числени експерименти със системата (1). За целта в интервала $t \in [0, 4]$ са подбрани функции от вида

$$a_1(t) = a_2(t) = \rho t^{0.1} s_1, \quad b_1(t) = b_2(t) = \rho t^{0.5} s_2, \quad c(t) = \rho t^{0.5}, \quad d(t) = \rho t^{0.1}.$$

В тези равенства $\rho = 0.005$.

Като начални условия за броя на пътниците в началния момента са избрани стойностите

$$x(0) = 100, \quad y(0) = 30.$$

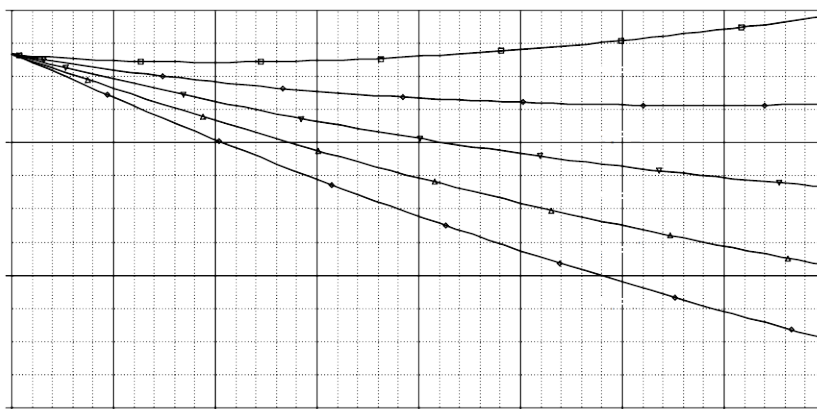
$$\text{Съотношението } \gamma(t) = \frac{x(t)}{y(t)} \text{ при } t = 0 \text{ е } \gamma(0) = \frac{10}{3}.$$

Проведени са три групи числени експерименти. При първата група чрез изменението на параметъра s_1 се проследява влиянието на увеличението на цените на билетите в обществения транспорт върху изменението на броя на пътниците в двата вида транспорт. При втората група чрез изменението на параметъра s_2 се показва влиянието на увеличението на цените на горивата върху изменението на броя на пътниците. С третата група експерименти се проследява изменението на броя на пътниците в двата вида градски транспорт в резултат на едновременното изменение на цените на билетите и на горивата. Стойностите на параметрите s_1, s_2 за тези три случая са дадени в таблица 1.

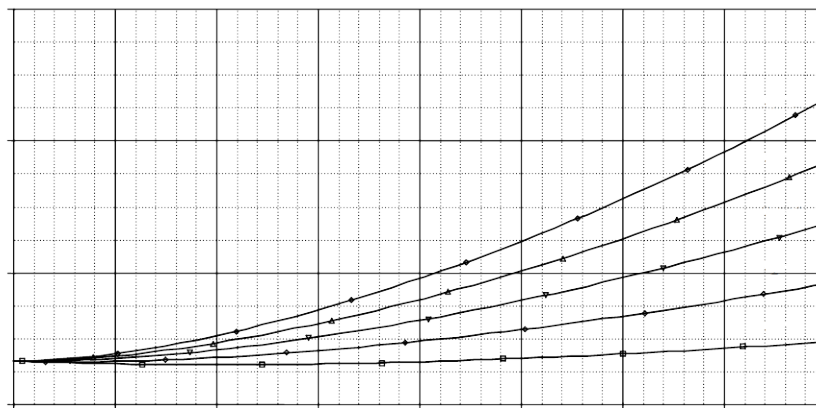
Таблица 1

Пореден номер на групата експерименти	s_1	s_2
1	1, 2, 3, 4, 5	1
2	1	1, 2, 3, 4, 5
3	1, 2, 3, 4, 5	1, 2, 3, 4, 5

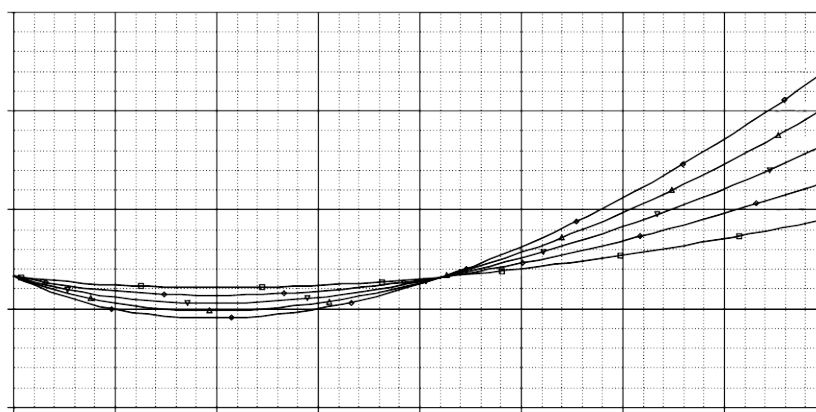
На фиг. 1, фиг. 2 и фиг. 3 са показани графиките, които проследяват изменението на частното $\gamma(t) = \frac{x(t)}{y(t)}$ за всяка една от трите групи числени експерименти при различните стойности на параметрите s_1 и s_2 .

Фиг. 1

Фиг. 2

Фиг. 3

ЛИТЕРАТУРА:

[1] <http://www.euromag.ru/france/19402.html>

[2] Общественный транспорт: умное зелёное решение, Омнибус – газета о пассажирском транспорте, No 7/8 (130) Июль/Август 2009 г.,
http://www.omnibus.ru/all_130.pdf